

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE BÜTÇELEME USULÜ

Ernest S. GRİFFITT

Amerika Birleşik Devletleri bütçesi, hükümete ait faaliyetlerin bir plânıdır. Bütçe, seçilen başkan ve milletvekilleri vasıtası ile halkın değer yargıları ve tercihlerinin aksetmiş bir gektir. Bütçe, aynı zamanda ekonominin istikrarında ve gelişmesinde başlıca vasıta. Bütçe, geniş bürokrasi üzerinde bir kontrol vasıtasıdır.

Kullanılan hesap usulüne göre, Birleşik Devletlerin 1968 mali yılı bütçesinin, bütçe dışı fonlar dahil, 169-195 milyar dolar arasında olduğu ileri sürülmüştür. Buna ilâveten, devlet ve mahalli idarelerin yaklaşık olarak 80 milyar dolar sarfedecekleri tahmin edilmektedir.

Millî borç, aşağı yukarı 335 milyar dolar kadardır. Tek başına Federal Devletin harcaması, tahminen gayri sâfi millî hâsılının % 21 i kadardır; (milyar dolar olarak) hükümetin bütün birimleri için bu miktar hemen hemen 1/3 e ulaşır. Bu yekûn, Sovyetler Birliği hariç, dünyadaki diğer bütün milletlerin gayri sâfi millî hâsılından daha büyüktür.

Gelir Kaynakları itibariyle devletin sağladığı varidat (milyar dolar olarak) aşağıda gösterilmiştir :

Gelir Vergisi 73,2; Kurumlar Vergisi 33,9; İstihdam Vergileri (Sosyal Güvenlik) 28,4; İstihlak Vergisi 13,7; İşsizlik Sigortası 3,0; Veraset ve intikal vergisi 3,1; Gümrük Vergileri 2,1; Muhtelif Kaynaklardan 10,6.

Fonksiyonlara göre harcamalar ise şöyledir :

Millî Müdafaa 76,8; Dış İşleri 5,0; Feza Çalışmaları 5,3; Ziraat 4,1; Tabii Kaynaklar 3,5; Ticaret ve Ulaştırma 6,9; İmar ve İskân 1,8; Sağlık İstihdam ve Refah 46,6; Eğitim 2,7; Emekliler

6,7; Faiz 10,2 (halk tarafından tutulan pay hariç bırakılmıştır); Diğerleri 2,5.

II

Bu kadar kısa bir tebliğde bütçe ve muhasebe usullerinin tarihçesini teferruatı ile izah etmek mümkün değildir. Esas kanun 1921 tarihli Bütçe ve Muhasebat Kanunu idi. Bu kanun bütçenin hazırlanışını ve tavsibini bir bütçe bürosu vasıtasıyla Başkanın şahsî sorumluluğuna havale etmiştir. Hesapların kontrolü ve tasdiki ve hesap işlerinde nizamlar koymak için kongreye karşı sorumlu bir Genel Hesap İşleri dairesi kuruldu.

Bu işin yapılmasında da hem hazine hem de bütçe bürosu birbirlerine danışacaklardı. Yıllar sonra bu sahada artan yetkililerle bu işler hazine ve çalışan eyaletlerin omuzlarına yüklendi. Bu, 1950 tarihli kanunla özellikle sarahata kavuştu. Bu kanun bir yıllık «Bütçe Mesajını» nı meydana koydu, genel hesap işleri dairesi (G.A.O.) otoritelerini devlet kurumlarının hesap işlerine nizamlar koymakta aydınlattı, hazineye merkezi hesap işleri ve yazışma işlerindeki mesuliyetlerine daha ziyade açıklık verdi ve bütçe hazırlıklarında eyaletlerin başındakilere mesuliyetleri dağıtılırken bütçe bürosunun da (B.O.B.) bütçe işlerindeki yetkisini merkezileştirdi. 1950 kanunu tam açıklık bakımından, birim maliyeti ve iş yüklerini ve bütçe bürosunun istatistiki malûmat üzerindeki kontrollerini birleştirerek önemli adımlar attı. 1958 de ilâve hesap işlerine bir idare vasıtası olarak teşvik edici ilâveler yapıldı. 1967 de plânlama, programlama ve bütçeleme önem kazandı. Geçmiş elli yılın tarihi araştırılırsa, eyaletlere kendi sorumlukları ve insiyatifleri verilirken onlar üzerindeki merkezi kontrolün devam etmesi bütçeleme ve muhasebatın idareciliğın vasıtaları gibi kuvvetlenmesine sebep olunduğunu ve bilhassa son yıllarda idarede veya Keynesgil iktisatta bulunan başlıca usullerden birinin bütçenin kullanımışında fiili bir etken olduğunu geçen temayülleri birleştirmekle söyleyebiliriz.

III

Bütçe ile ilgili başlıca müesseseler şunlardır. 1. *Başkan*, kendisine doğrudan sorumlu olan *bütçe bürosu* vasıtasıyla geniş bir suretle rol oynar.

2. *Bütçe memurları kanalı ile çeşitli bölge ve vilâyetlerin bütçelerini başkanları yapar.* 3. *Umumî muhasebat dairesinin başkanı genel kontrolör olup 12 yıllık bir dönem için senatonun tasvibi ile başkan tarafından tayin edilir.*

4. *Kongrenin iki meclisinden seçilen tahsisat encümenleri.* 5. *Millet meclisinin para bulma vasıtaları encümeni ile senatonun mali encümenidir.*

Hazinenin, hükümet işlerinde çalışan encümenlerin ve kongrenin seçtiği bazı encümenlerin oynadıkları roller önemlidir. Bütün vergi kanunlarında kongrenin her iki meclisinin buna muvafakatı istenir. Teklifler ekseriya başkan tarafından yapılır, fakat millet meclisinin para bulma vasıtaları encümeninin rolü çok önemlidir.

Bütün harcamalar yasama iznine dayanmalıdır. Bunun için yetkili belgelerin mahiyeti esastır, bunlara kongrenin encümenlerinden çıkarken nadiren itiraz yapılır. Belgeler kongrenin her iki meclisinden tartışılarak geçer ve başkan tarafından imzalanır. Başkan onların hazırladıklarını aynen tasvip edebilir veya etmeyebilir de. Bu yetkiler belli bir devre için olabilir veya ilga edilinceye kadar kalabilir .

Kanunların tatbiki maksadıyla bir fon tahdidi koyabilirler veya gerekli miktarlar «Sums necessary» için yetki verebilirler. Birçok yıllar genel muhasebat dairesi teftişlerinde ilk iş olarak harcamaların meşruluğu üzerinde durmuşlardır. Bu yetki daha önceden onlara verilmiş miydi?

Bu tip yetkiler konusunda, harcamalar için tekliflerde aşağıda verilen başlıca kademeleri takip etmek gerekir.

1 — Eyalet ve illerde hazırlanan ihtiyaç tahminleri bütçe bürosuna sunulur. (1 Ekime kadar)

2 — Bütçe bürosunda bu tahminlerin müdafaasından önce müzakereleri, tekrar kontrolleri yapılır ve bu defa itiraz halinde başkana müracaat edilir.

3 — Bütçe bürosu kanalı ile bağlanan bütçe, başkana geçer.

4 — Başkan tarafından bazı değişikliklerle veya aynen kabul edilir.

- 5 — Bütçe metni kongreye sunulur. (Ocak ortasında)
- 6 — İki tasvip encümeninden geçmeden meclis çeşitli tahsisat belgelerinin ilk muamele ve raporlarını yapar. (Şubat - Ağustos)
- 7 — Tahsisat belgelerinin her iki meclisten geçmesinden sonra her iki encümenince rapor verilir ve meclis, tadilâtları yapar (Not ayrı belgeler her büyük eyalet veya eyaletler grubu için düşünülür)
- 8 — Müzakerelerde meclis ile senato arasındaki tefsir farkları da uzlaştırılarak netice her iki meclisten geçer.
- 9 — Başkan tarafından imzalanır (Haziran - Eylül arası) (açık veren veya takviye edilen belgeler genellikle gelecek oturumun ilk devrelerinde görüşülür. (Ocak - Mayıs arası).
- 10 — Genel muhasebat dairesi gelecek hesapların teftişi ile kongrenin hükümette çalışan encümenlerine yolsuzluklar veya hesap usul ve kontrollerini geliştirme gibi konular da raporlar hazırlarlar.

Bütçenin malî açılardan genişlemesi ile devlet borcunun idaresi işlerinde başkan, en ziyade istişare meclisine güvenir. Bu mecliste de Hazine sekreteri, başkanın iktisatçı danışmaları ile aynı zamanda bütçe işleri müdürü olan federal reserve odası başkanı gibi yüksek memurlar bulunur.

Tam istihdam, fiyat istikrarı, yeterli gelirler, devlet borcu için düşük faiz, kapital yatırımları için mevcut fonların bulunuşu, yeterli altın arzının devamı, milletler arası para politikası işbirliği ve milletler arası iktisadî büyüme gibi, gayelere her zaman için bir arada erişilemez.

İktisadî plânlama vergilerin azaltılması veya arttırılmasının seçimi Endüstrinin geri kalmış sektörlerine yardımcı carî hesaplardaki açık veya artışın hacmi; kapital harcamaları gibi kararlar; devlet tahvillerinin satışı, kamu borçlarının idaresi; iktisadî gelişme (hem bölgesel hem millî) istihdam seviyesi, sermaye kazancı, ücretlerle fiyatlar arasındaki münasebetlerin hepsi bütçe vasıtalarının tertibinde tesir altında kalmaktadırlar.

Umumiyetle bu milletin ekonomisinde bütün son gelişmeleri en çok gösteren bütçesidir. Keynesgil analiz en tesirli tek faktör olmuştur, fakat bunun daha büyük dereceleri yılda bir defa açıklanır.

Belki gerçekte bu hadisenin en iyi tarafı milletin hemen hemen otuz yıldan beri ciddi bir iktisadî gerilemeye sahne olmayışdır. Gayrî sâfi millî hâsılının artış hızında bazı değişmeler olmuştur, fakat ilerlemesi nadiren kösteklenmiştir.

Meselâ 1966 sonlarında aşıkârdiki fizik kapasitedeki bir büyüme; kapasite dışındaki mevcut emek gücünü de enflasyonist neticeleriyle beraber kapsıyordu. Geçici olarak genişleyen bir yatırımın % 7 si vergi kredisinden temin edildi.

Bu kredi, esasında modernleşmeyi geliştirmek için kuruldu. 1967 ile ekonomide bir dereceye kadar tepkisini gösterdi. Büyüme ağırlaştı ve fiyat yükselmeleri yavaşladı, faiz hadleri düştü ve (en önemlisi bu bağıntı da) yapı endüstri önemli derecede bir kösteklenmenin tehlikesi içinde kaldı.

Neticede Başkan Johnson % 7 vergi kredisinin bir tadilden geçirilmesini tavsiye etmişti. (1967 Mayısında).

Böyle bir harekettten umulan tesirlerin belirtileri pek açıktı. Carî hesaplarda küçük bir açık şimdi genellikle bütçeye alınıyor böylece iktisadî büyümeyi devam ettirmek için yoğaltıcı talebi ile hızlandırılıyordu.

Şimdi yalnız tarafsızca muvazeneli olan bir bütçeden ziyade uyduruk yapıda daha ziyade işlerin yürütülmesi için meydana getirilen bütçelerden örnekler verebilirdi.

(V)

Bu kısımda; bütçe için tarif edici tenkidlerin tümünü ele aldık.

Bütçenin altında bir harcamanın önemli bir kısmı gerçek kontrol mevzuu değildir. Örneğin, kamu borcunun faizi şimdi yaklaşık olarak 14 milyon dolar kadardır. (halkın tuttuğu miktar buna dahildir), diğer önemli kalemler; kanuna uygun olarak devlete ve mahallî idarelere yapılan bağışlardır; kanunlarda bir değişiklik onlarda bir düşüş meydana getirecektir. Aynı zamanda birçok emekli maaşlarının (emekliler, yaşlılar ve diğerleri) nisbetleri kanunla tesbit edilmiştir. Kanunî formaliteleri olan zirai yardımlar iç fiatlara olduğu kadar bir dereceye kadar dünya fiatlarına da

bağlıdır. Hepsi tahminen 30 milyon dolar olup nisbeten kontrol dışındadır. Çünkü devletin gücü dışında kalan bir mevzuudur veya bunları değiştirmek için kanunlar gereklidir. Buna ilâveten 75.5 milyar dolar millî müdafaa başlığı altında gelir ve önemli bütçe dışı mülahazalarla takdim edilir. Belki 15-20 milyar doları diğer boşluklar altında tasnifi yapılmakla nisbeten kontrol edilmesi mümkün olabilir.

Güya takriben 50 milyar dolar tesis fonlarındadır. Bunun 37 milyar doları alınır ve büyük bir kısmı çeşitli Sosyal Sigorlara ödenir. (-ihtiyarlık, işsizlik, yaşlılar için tıbbî bakım-) Hemen hemen vasıta yakıtlarından alınan vergiler 4 milyar dolardır bu da yüksek yol (highway) inşaatında kullanılır. Ziraata, askeri yardıma, imar ve iskânına ayrı ayrı 1 milyar doların üstünde dağılır.

Bunlar da dahil hemen hepsi normal bütçe kontrolü dışında kalmaktadır.

Devlet kurumları az veya çok otonomdur. Çoğu kendi kendini destekler ve hesap uygulamaları konusunda devletin diğer organlarından daha seyyaldir.

Genellikle kurumun düzeni, diğer milletlerde kullanılması arzulanan seyyaliyet serbestisinden pek de farklı değildir ve umumiyetle hükümet dairesi veya bakanlık bütçesinden ziyade kendi vasıtalarına dayanır. Bununla beraber genel muhasebat dairesi kurum hesaplarının teftiş ve tasvibin de titiz davranır.

(VI)

Kuvvetler ayrılığının (bilhassa kongrenin bağımsız durumu) meydana getirdiği durum ve bütçe vetiresinde kademelerin ekseriya karıştırılması bir dereceye kadar dikkati gerektirmelidir. Kongrece; teferruatın gözden geçirilşinde bunun derecesini tayin eden bir usul yoktur bu da gerçekte bürokraside iç kontrollerin bir mahsulü almaktan ziyade büyük ekonomi olmanın sonuçlarından çıkmaktadır.

Adeti veçhile kongre bazı esaslı kesintiler yapar bunlardan bazıları için tahsisat belgeleri geldiğinde kongreden geçebilir. Diğerlerinin harcama zamanı gecikir. Vergi ve gelir sahasında da kongre kısıtlayıcıdır ve ekseriya onun yaptığı hasılat tahminleri hazine-

ninkine nazaran daha doğru olmuştur. Her ne de olsa Amerikan Cumhurbaşkanı, bütçe tahminlerinin doğruluğunun kanunlaşmasını ikna etmek için diğer herhangi bir hükûmetin başkanından normal olarak daha çok çalışmalıdır. Kongrenin rolü ihtimalki millî yasama organları arasında tek oluşundan gelmektedir, özellikle harcamalara bakar. Onun rolü icabı gizli teftişlere de hakkı vardır. Tahsisat istekleri için her meclisin tahsisat encümeni birkaç tâli encümene ayrılır. Herbiri eyaletlere ve illere mahsus tahminleri tetkik edip teslim ederler. Asıl çalışmaların çoğu bu tâli encümenlerde yapılır. Encümen azaları ve kadrosu ilk yoklamada günlerce, saatlerce uğraşırlar.

Eyaletlerin millet vekilleri, tâli encümen üyelerinin kapalı şırtıcı sorularına karşılık tahminleri takdim ve müdafaa eden oturumları (hearings) bunu takip eder. Bu böylece her yıl devam eder gider, öyleki azalar ve kadrolar eyalet dairelerini bilirler onlara itimatları vardır ve işler mükemmelen idare edilir. Hatta önceki yıldan kalan yeni kalemler veya değişiklikler için ödemelere çok dikkat edilir.

Eyalet hudutları içinden usülsuzca sızan paralar suallere, imalara veya gaze ve kinlere, içeride ve dışarda ekseriya özel problemlerin zuhur etmesine yol açar. Tecrübeyle sabittir ki eyaletlerin görüşlerini manastırlar gibi sınırlamak; bilhassa alışılmamış mülahazalar varsa başıbozuk bir ekonomi düzenine girmekten başka birşey değildir.

Tahminlerden kesilen, gerçekten ne kadardır? Eyaletler adeti veçhile umduklarından ziyade talep ederler bu kongreye ekonomide bir gösteriş yapmak fırsatı verecektir.

İnşaa projelerinin başlaması ekonominin bazı kesimlerine harcama oranını azaltmaktadır. Tahmin doğru olduğunda bu durum yeni projelerin talebini geciktirecektir. Ekonominin bazı kesimleri başarısız bir politika veya idarenin hüküm sürdüğü bir bünye içindedir. Yasama yetkisinde ki bir değişmenin tercihi başkanlığa ait bir itiraz mevzuudur, halbuki tahsisat kesintileri pratik maksatlarla her iki meclisdeki rey çokluğu ile kabul ettirilebilmektedir. Bazı hakikati gizlemek maksadıyla gösteriş için yapılan indirimler; yukarıda kaydedilen tesbit edilmiş hükûmet taahhütlerinde yapılır. Böyle ufacık yapraklarla, tahsisatın yetersizliği isbat edilir.

se, eyalet ilâve fonlar talebedebilir. Bazı ekonomiler gerçekçi ve fevkâlade zekidirler. Örneğin, Marshall plânı yardımı ile batı Avrupa'daki tesis masraflarının % 7 sinin üstünde tutan 100 milyon doları aşkın bir para kesilmişti, bir keresinde.

Millet meclisi ekseriya şühpeli gördüğü bir kalemi tamamiyle keser ve bir nevi yeniden gözden geçirme meclisi olarak senatonun da üzerinde çalışmasına müsaade eder. Meclisin bütün encümenleri ekseriya bütün tenkitlere hazırlanacaklardır ve hatta zaman zaman her tâli encümenine aynı yıl için bazı açılardan (meselâ personel, daire masrafları, ulaştırma gibi) eyaletlerinin çoğunun veya hepsinin hesaplarını inceden inceye tetkik etmeleri için tavsiyeler yaparlar.

İş bütçelerinden (performance budget), (ilerde anlatılacaktır) yıllar arası mukayeseler için serbestçe faydanılır. Encümenlerde önemli görevler alan azalar partici değillerdir. Encümen azalarının yerlerine dikkat edilmesi ekseriya lüzumsuzdur. Fakat bu o kadar önemli bir mesele değildir. Belki de bir kimsenin yapabileceği genelleştirmede söyleyeceği şey; belli bir yıl zarfında doğru ve bozulmayan ekonomilerde toplam itibariyle % 1 veya % 2 bir bütçe fonunun bütün malî yıl boyunca bulunmasıdır. Bütçenin bir kısmı gerçekten yıllık ihtiyat konusudur. Bu nisbet belki de iki misli olabilir. Bir kere tâli encümenlere ve encümenine ehemmiyetli belgeler «marked up» gelirse o zaman onlar mecliste tadilât konusu olurlar. Bazan bu tadilâtlar bir meclisten fakat ekseriya her iki meclisten de geçerler. Daha önceki misaller de müşterek müzakere encümenlerinde kalabilir veya kalmayabilirde. Genellikle millet meclisinden geçiş parça parçadır. Bir bütçenin kanunlaşmasında başından sonuna kadar gösterilen gayretler veya aynı zamanda toplam gelir ve harcamaların doğuş şekillerinin isbatı gereklidir. Bütçenin zaman cetvelleri ile mukaddemelerinde bazı esaslı değişiklikler yapılmadan uygulanabilmesi muhtemelen olanaksızdır.

(VII)

Hükümet programlarının finansmanı yanında bütün ekonomiye tesir eden diğer fonların mevcudiyeti millî bütçede birbirine bağlı birçok önemli meselelerin ortaya çıkmasına yol açar.

İlk başta harcamalar ne kadar gösterilecektir? Mülâhazalar kısmı bir bütçenin teferruatıyla gözden geçirilmesinde iyi bir şekilde anlaşılmasına engel olmaktadır. Bütçenin makûl bir şekilde takdiminde çeşitli yollar vardır, herbirinde değeri başka başkadır. Neticede, Başkan bütçe masrafında bütün önemli usulleri içine alacak bir yol seçmiş olmaktadır.

Kanunî açıdan, önemli olan şey herbirine veya işe para tahsis etmek ve onları dağıtmaktır. Bununla beraber önemli miktarda ek fonlar gereği veçhile diğer müteakip yıllara devrediliyor.

1968 bütçesinde tahsis edilen miktardan başka takriben 25 milyar dolar daha harcanacağı tahmin edilmektedir. Eskiden de mevcut olan bu büyük fonlara idare fonları denilmekteydi.

İdarî bütçede ihtiyat fonları bulunmaz. Bütçeyi toplam nakit akımı şeklinde göstermenin birçok faydaları vardır. Şöyleki bir yıl zarfında beklenen bütün malî muameleleri göstermektedir.

İlk defa olarak 1968 bütçesi millî gelir hesaplarının dikkatle ortaya konmasına önem vermiştir. Bu ekonominin bütününi analiz etmek bakımından çok faydalıdır. «Nakit akımı» bütçesi farklıdır. Bu da istikraz ile tediyeleri ve federal hükûmetin tahvil satışlarını içine almaz. Ancak bu bütçe federal hükûmetçe ayrılan programları ihtiva eder. Aynı zamanda borçlu hesapların kaydı bulunur.

İdarî bütçede malî politikanın esası muhtemelen çok tahdit edici olacaktır; keynesgil teoriye uyması beklenilemez. Bundan başka ilâve hesapların biribirine ödünç vermesi diğer iki usulde daha kolaydır.

Dördüncü ve beşinci şekiller herkes tarafından anlaşılabilir olanlardır.

Dördüncü usul (sıhhat, millî müdafaa, ziraat nakliyat v.s. gibi-) işi yapan eyalete başvurmadan görevini yapar. Esas sınıflamalara birçok özel gruplar eklenebilir. Meselâ, öncelikle ihtiyacı olan dış harcamalardan faydalanmasını gösteren bir cetvel dahi vardır.

Beşinci tip sermaye ile carî harcamalar arasından seçilerek meydana getirilen uyduruk bir şekildir.

Fazla teferruata girmeden carî harcamaları toplam olarak aşağıda veriyoruz: (1967 lahikası; 1968 henüz mevcut değildir)

Mevcutdata net ilâveler: Sivil (yaklaşık olarak) 8 milyar dolar

Asker (yaklaşık olarak) 18 milyar dolar

Gelişmeye ait harcamalar: (Meselâ sağlık, eğitim gibi)
Sivil (yaklaşık olarak) 12,5 milyar dolar

Asker (yaklaşık olarak) 8 milyar dolar

kadardır. Şüphesiz ki önceki beş sistemin hepsinde değerler vardır ve herhangi biri yazılmazsa bazı şeyler kaybolabilir.

Yine de bu beş tipin hepsinin bir hesap sisteminin müfredatını göstermesini istemekte mana yoktur.

Böyle bir sistemin seçiminde başka meseleler ortaya çıkacaktır. Açık hesap meşruiyeti göstermelidir ve bu anlamda idarî bütçeye uyacaktır. Açıklık, aynı zamanda kontrol mekanizmasına yardımcı olmaktadır.

Gelecekteki yıllar için kısıntılar yapmak yetkisi bulunmalıdır. Muayyen bir devrede kullanılması gereken paraların ferazetinde artık hesap neticeleri ortaya çıkar. Bu da mal ve hizmetlerin tahakkukunu ve istihlâki veya kullanılan paraları açıklar, bu aktif ve pasif hesapları gösterir. Denetleme ve kanunî mükellefiyetler birleştirilebilir o zaman meşruluk kadar basiretli çalışmalarda kuvvetlenebilir. Millet meclisi tasvip encümenince kabul edilmesi ikamesi uygun görülmüştür. Bununla beraber bu artık hesap; federal hükûmete tamamen geçerken yine de bütün imkânları aktarılmamış olmaktadır.

Gerçekte Genel muhasebat dairesi ile hazine ve bütçe bürosu her eyalete kendi ihtiyaçlarına cevap verecek sistemleri tatbik etmek cesaretini vermişlerdir, kontrollerde söz konusu olan kalemlerin meşruluğu kadar ihtiyacın genel prensiplere uymasındır. Bu şartlarda uygulanan herhangi bir sistem genel muhasebat dairesince tasvip görür.

1950 başlarında Bütçe bürosu baskısı altında bulunan eyaletler iş bütçesi «performance budget» diye bilinen bir bütçe ortaya

attılar. Beyan edilen iş yükü ve masrafların yeri her neresi için olursa olsun hesap tahminlerinde görüşüldü. Son günlerin gelişi güzel ilerleyişine «plânlama - programlara, bütçeleme» denilen bir yol hâkimdir. Temsili bütçe de «performance budget» ki yeniliklerle yıllar ve bölgeler itibariyle mukayeseler yapmak imkânı olacaktı. Bu yeni açılardan, plânlama programlara ve bütçelemenin üçsafhasında da ziyadesiyle düşünmek gerekir, meselâ bu işin yapılmasında çeşitli usuller olduğu gibi o işin her safhasında dikkatle durmak gerekir. Bu da yepyeni tarzda bir bütçe memuru veya tahayyül gücü olan büyük muhasipler yetiştirir -veya gerektirir-.

Komputer ve muhasebe makinasından bütçeleme işlerin de program ve tarifelere bağlı kalınarak gittikçe daha ziyade faydalanılmaktadır.

En çok Savunma Bakanlığında harikulâde faydalanılmaktadır. Bakanlıkta, çeşitli silâh sistemlerinin «hakiki olarak maliyeti», kabluden önce alternatiflerin ışığı altında analiz edilir. İdarî teknoloji hesap işleri için olduğu kadar bütçeleme içinde bu sebeple bir vasıta olmaktadır.

Bütçeleme ve muhasebe işlerindeki bu gelişmeleri de yaratıcı plâncılığın ve idareciliğin vasıtaları saymakla beraber yine de daha iyi kontrol vasıtalarına uzanma yönünde anlıyoruz. Aynı zamanda ademi merkezîyetçiliğe ve tathikatına geniş ölçüde müsaade etmek seyyaliyetide kazanılmaktadır. Meclis ve Umumî devlet idareleri için bütçe tahminlerinin daha anlaşılabilir olarak yapılması vicdani bir yükümlülük olmaktadır. Bundan başka Plâncılık ve idarecilik yalnız özel bir bölgeyi değil bütün bir ekonomiyi kapsamaktadır.

Henüz nisbeten çözülmüş olan iki meseleden bahsedilmektedir. Tahsisatın devri esnasında şartlar değiştiğinde ekonomiyi kuvvetlendirme meselesi ile vergi hadlerinin farklılaşmasından dolayı bütün ekonomide beklenmiyen bir değişikliğin görüşülmesi halidir. Birincisi için, başkana verilmiş olan bir veto hakkı «İtem Veto» kullanılmaktadır. Diğer bir ifade ile bütçe beyanının bütün kalemleri için değil ancak belli kalemleri için başkana veto hakkı tanınmıştır. Birçok devlet valilerinin de bu yetkisi vardır ve bu yetkilerini kanun yapıcılarının fazla müfrit veya akılsız olduklarına kanaat getirdikleri hallerde kullanırlar. Kongre bu yetkiyi başkana istemiyerek vermiştir zira bu durum, Kongrenin anayasa içindeki so-

rumluluğunu zayıflatabilir. Yine de gelecekteki bütün tahsis fonlarının harcaması için başkana yetki vermeyi reddetmiştir. Bununla beraber tahminen bu hakkın çok büyük bir şekilde kullanışı sonradan yapılırsa, Kongre eskisi kadar hoş görür olmayabilir. İşte buna zamanımızdan bir örnek verilebilir. Yine Kongrenin bir kısmının istemiyerek yaptığı şeylerden biride başkana vergi hadlerini değiştirmek için kanunî yetkisini verme teşebbüsüdür. Bu da geçici bir şekilde ve çok dikkatli olarak tarif edilmiş tahditlerle ve kanunda tarif edilen şartlar söz konusu olarak verilecektir. Bu yetki henüz verilmemiştir ama, böyle bir yetki birleşik devletlerin malf politika vetiresinde şimdilik Keynesgil ekonominin ilmî bir neticesi olmaktan ibaret kalacaktır.

Netice olarak diyebiliriz ki, bütçeleme ve muhasebat; büyük bir devletin, aynı zamanda büyük bir ekonomisinin idaresinde git-tikçe daha tesirli olarak artan etkenler olmaktadır. Tecrübenin ışığında daha büyük terakkiler temenni etmekteyiz.

Tercüme Eden: Asis, İzzettin ÖNDER
